

DALĪBΝIEKA IEGULDĪJUMS PAŠU KAPITĀLĀ: noderīgs, bet maz zināms instruments

Krizes apstākļos komercsabiedrībām bieži nepieciešami papildu apgrozāmie līdzekļi, lai nodrošinātu darbību. Viena no iespējām ir piesaistīt papildu līdzekļus no dalībnieka. To var darīt aizdevuma vai ieguldījuma kapitālā veidā (tajā skaitā, nepalielinot sabiedrības reģistrēto pamatkapitālu).

Šajā rakstā pievērsīšos dalībnieka ieguldījumam sabiedrības pašu kapitālā, nepalielinot sabiedrības reģistrēto pamatkapitālu. Latvijā tas ir salīdzinoši maz zināms un izmantots instruments.

Arī normatīvais regulējums attiecībā uz šāda veida ieguldījumiem ir ļoti vispārīgs un neskaidrs.

Šī iemesla dēļ Latvijā šis instruments tiek izmantots salīdzinoši reti, lai arī citās jurisdikcijās tas bieži tiek izmantots pašu kapitāla palielināšanai.

Vai dalībnieks var ieguldīt naudas līdzekļus sabiedrības pašu kapitālā, neveicot reģistrētā pamatkapitāla palielināšanu?

Tas ir iespējams. Lai arī Latvijas Komerclikums neregulē šādu ieguldījumu, tas nav aizliegts. Lai to izdarītu, nepieciešams ieguldījumu atbilstoši strukturēt un dokumentēt.

Šāda veida ieguldījumu juristi (arī nodokļu administrācija un tiesneši) nereti vēlas uzskatīt par dāvinājumu (darījums, ar kuru kāds aiz devības piešķir otram bez atlīdzības kādu mantisku vērtību). Tāda pieeja ir kļūdaina. Dāvinājuma pamata ir altruisms. Dalībnieka ieguldījums sabiedrības pašu kapitālā tiek veikts komerciālu apsvērumu dēļ – ar mērķi uzlabot sabiedrības finanšu stāvokli, nodrošināt un attīstīt sabiedrības komercdarbību, lai nākotnē dalībnieks varētu gūt peļņu no sava ieguldījuma. Līdz ar to šāds da-

nājums]. Šī paša panta 4. punkts paredz arī iespēju veidot „cita veida rezerves”.

Bilances shēmā, kas ietverta Gada pārskatu un konsolidēto gada pārskatu likuma 1. pielikumā, pašu kapitālā arī ir ietverta pozīcija „pārējās rezerves”. Attiecīgi šāda veida ieguldījumus būtu ieteicams formēt kā ieguldījumu pašu kapitālā, veidojot rezerves.

Atbilstoši Starptautiskajiem finanšu pārskatu standartiem, lai dalībnieka ieguldījumu varētu atzīt par ieguldījumu kapitālā, būtiski demonstrēt, ka:

- (1) dalībnieka mērķis ir palielināt komercsabiedrības pašu kapitālu;
- (2) komercsabiedrībai nav pienākuma veikt saņemto līdzekļu atmaksu vai kā citādi sniegt atlīdzību.

Līdz ar to, veicot šādu ieguldījumu, ir svarīgi noformēt atbilstošus dokumentus, kas skaidri un viennozīmīgi atspoguļo dalībnieka vēlmi veikt ieguldījumu kapitālā, neprasot pretī atlīdzību un neparedzot sabiedrībai pienākumu atmaksāt šos naudas līdzekļus.

Ministru kabineta 2015. gada 22. decembra noteikumu Nr. 775 „Gada pārskatu un konsolidēto gada pārskatu likuma piemērošanas noteikumi” (turpmāk – MK noteikumi Nr. 775) 51. punkts noteic:

Ieņēmumos iekļauj sabiedrības parastajā darbībā (likuma 52. panta pirmās daļas 4. punkta izpratnē) gūtos saimnieciskos labumus, kurus tā pati saņemusi vai saņems un kuru rezultātā palielinās vai palielināsies tās pašu kapitāls bilance, izņemot gadījumus, kad pašu kapitāls palielinās par akcionāru vai dalībnieku veiktais iemaksām pamatkapitālā.

Minētais MK noteikumu Nr. 775 51. punkts šķietami no ieņēmumiem izslēdz tikai ieguldījumus reģistrētajā pamatkapitālā (turpmāk – kreditora parāda samazināšana) un kreditora parāda samazinājuma summa

SANDIJA
NOVICKA
zvērinātu
advokātu
biroja
COBALT SIA
partneres,
zvērināta
advokāte

Veicot dalībnieka ieguldījumu pašu kapitālā, ir svarīgi noformēt atbilstošus dokumentus, kas skaidri un viennozīmīgi atspoguļo dalībnieka vēlmi veikt ieguldījumu kapitālā, neprasot pretī atlīdzību un neparedzot sabiedrībai pienākumu atmaksāt šos naudas līdzekļus.

nav saistīta ar kreditora mērķi šo summu ieguldīt sabiedrības pamatkapitālā, pretī saņemot attiecīgu jaunu daļu skaitu, tad kreditora parāda samazinājums uzskatāms kā dāvinājums un tas jāatzīst kā ieņēmumi peļnas vai zaudējumu aprēķinā

attiecīgajā pārskata gadā.

Kontekstā ar prasījuma tiesību ieguldīšanu kapitālā (nepalielinot reģistrēto pamatkapitālu) un MK noteikumu Nr. 775 22. punktu būtiski saprast divus aspektus. Pirmkārt, vai dalībnieks, ieguldīt prasījuma tiesības pret komercsabiedrību šīs pašas komercsabiedrības kapitālā, atsakās no prasījuma? Tas noteikti būs atkarīgs no tā, kā tiek noformēti dokumenti par prasījuma ieguldīšanu kapitālā. Ja dokumentos tiek skaidri norādīts, ka dalībnieks veic ieguldījumu sabiedrības kapitālā un iemaksas veikšanai tiek veikts ieskaits pret prasījumu, kas dalībniekam pienākas no komercsabiedrības, nebūtu pamata uzskatīt, ka dalībnieks ir atteicies no sava prasījuma. Otrkārt, arī MK noteikumu Nr. 775 22. punkta kontekstā svarīgi saprast, cik šauri vai plaši interpretējams jēdziens „pamatkapitāls”. Manuprāt, nav objektīvas nepieciešamības šo regulējumu attiecīnāt tikai uz ieguldījumu reģistrētā pamatkapitālā, ja dalībnieka mērķis pēc būtības ir veikt ieguldījumu sabiedrības pašu kapitālā.

Ja pašu kapitālā tiek ieguldītas prasījuma tiesības pret trešo personu, faktiski **notiek prasījuma cesija, par ko jāsagatavo atbilstoša dokumentācija**.

Ja dalībnieka ieguldījumam kapitālā tiek izmantotas prasījuma tiesības, būtu ieteicams saņemt neatkarīgas trešās personas prasījuma tiesību novērtējumu, lai nebūtu šaubu par prasījuma tiesību esamību un to vērtību. Ipaši svarīgi šādu vērtējumu būtu sagatavot, ja ieguldījumam tiek izmantots dalībnieka prasījums pret pašu komercsabiedrību. Šādu vērtējumu nav nepieciešams ie-sniet Komercreģistrām vai kādai citai valsts iestādei, bet tas var būt nepieciešams, lai pamatotu ieguldījumu, ja valsts iestādēm, auditoriem vai kreditoriem rastos jautājumi par ieguldījumu.

Kādēļ dalībniekam var būt nepieciešams veikt ieguldījumu pašu kapitālā, neveicot pamatkapitāla palielināšanu?

Pirmkārt, šādu ieguldījumu var veikt salīdzinoši ātri. Tā istenošanai nav nepieciešams grozīt statūtus (to var darīt, bet Komerclikums to ne-noteic kā obligātu prasību) un veikt pamatkapitāla palielināšanas procesu ar reģistrāciju komercreģistrā. Tātad sabiedrība var ātri iegūt nepieciešamo papildu finansējumu. Otrkārt, tā ir iespēja **palielināt pašu kapitālu, nepalielinot reģistrēto pamatkapitālu**. Komerclikums aizliez veikt maksājumus dalībniekiem, ja sabiedrības pašu kapitāls ir mazāks par pamatkapitālu vai šādu izmaksu rezultātā kļūtu mazāks par pamatkapitālu.

Te gan jāpatur prātā, ka, nosakot nodokļa bāzē iekļaujamo palielināto

Foto: Aivars Silīns

► procentu maksājumus uzņēmumu ienākuma nodokļa vajadzībām, pašu kapitālu samazina par rezervēm, kuras nav radušās peļņas sadales rezultātā (Uzņēmumu ienākuma nodokļa likuma 10. panta pirmā daļa). Līdz ar to dalībnieka veikts ieguldījums pašu kapitālā (rezervēs) nepalielinās pašu kapitālu tā sauktās plānās kapitalizācijas vajadzībām. Šo problēmu varētu risināt, ja rezerves ar ieguldījumu tiek veidotas speciālam mērķim – iepriekšējo gadu zaudējumu segšana – un nākamā pārskata gada sākumā sabiedrības bilance neuzrādās nedz šīs rezerves, nedz arī iepriekšējo gadu zaudējumi (t.i., rezerves tiek izmantotas zaudējumu segšanai uzreiz pēc ieguldījuma veikšanas).

Vai dalībnieks var atgūt ieguldījumu pašu kapitālā?

Tas ir iespējams. Ja ieguldījums ir veikts „citās rezervēs” un uzrādīts sabiedrības bilance „pašu kapitāla” (citās rezerves), tad šo ieguldījumu var atmaksāt dalībniekiem. Tomēr šāda ieguldījuma atmaka nav iespējama, veicot tiešu izmaksu no pašu kapitāla (rezervēm). Šāda sabiedrības naudas līdzekļu izmaksu dalībniekiem nav paredzēta Komerclikuma 182. pantā. Līdz ar to, lai veiktu izmaksu dalībniekiem, vispirms būtu nepieciešams palielināt sabiedrības pamatkapitālu, pamatkapitālā daļēji vai pilnībā ieskaitot pozitīvo starpību starp pašu kapitālu un summu, ko veido pamatkapitāls un rezerves, kuras saskaņā ar likumu nedrīkst iešķaitīt pamatkapitāla palielināšanai. Pēc pamatkapitāla samazināšanas būtu nepieciešama pamatkapitāla samazināšana, kuras rezultātā naudas līdzekļus varētu izmaksāt dalībniekiem. Tas, protams, ir iespējams tikai tad, ja sabiedrības finanšu stāvoklis ir uzlabojies un sabiedrības pašu kapitāls ir pozitīvs.

Veicot šādu izmaksu dalībniekiem, nebūtu pamata uzskatīt, ka tiek izmaksātas nosacītās dividēdes, jo **pamatkapitāls netiek palielināts uz peļņas rēķina**. Pamatkapitāla palielināšana notiek uz dalībnieka ieguldīto līdzekļu rēķina. Attiecīgi, veicot izmaksu dalībniekiem, uzņēmumu ienākuma nodoklis nebūtu jāmaksā.

BJP

Finanšu un kapitāla tirgus komisija (FKTK) 2021. gadā izstrādāja 10 soļu programmu Latvijas kapitāla tirgus attīstībai, tostarp aktivitātes, kas būtu vērstas arī uz emitentu iespēju paplašināšanu.

10 soļu programmas īstenošanas ietvaros ir izveidota VĒRTSPAPĪRU SMILŠKASTE. Kādēļ tāda nepieciešama, un ko tā varētu dot potenciālajiem emitentiem?

Nav noslēpums, ka Latvijas kapitāla tirgus attīstībā būtiski atpaliek no Rietumeiropas valstīm, un arī uz kaimiņvalstu fona šobrīd izceļamies vien ar to, ka Latvijas kapitāla tirgus pēc dažādiem kapitāla tirgus rādītājiem ieņem „godpilno” pēdējo vietu Baltijā. Tam iemesli ir vairāki, un viens no tiem ir emitentu skaita samazināšanas tendence un jaunu, kvalitatīvu emitentu trūkums Latvijas kapitāla tirgū. Savukārt kvalitatīvu emitentu trūkums mazina investori interesu par Latvijas tirgu un negatīvi ietekmē apgrozījumu biržā.

Kapitāla tirgus instrumenti – alternatīva banku finansējumam

Uzņēmumu attīstībai nepieciešamas investīcijas, un Latvijā uzņēmumi tradicionāli kā galveno finansējuma avotu pārsvarā izmantojuši banku kredītus, bet **kapitāla tirgus iespējas finansējuma piesaistē līdz šim maz izmantotas**. Taču pēdējos pāris gados situācija ir mainījusies un Latvijā ir redzami vairāki veiksmīgi piemēri, kad uzņēmumi piesaistījuši finansējumu Latvijas kapitāla tirgū, publiski piedāvājot finanšu instrumentus un piesaistīto finansējumu novirzot uzņēmuma paplašināšanas projektiem. Tādus piemērus var minēt gan attiecībā uz akciju sākotnējo izvietošanu, gan arī attiecībā uz parāda vērtspapīru – obligāciju – veiksmīgu izlaišanu, papildinot biržas emitentu dalībnieku rindas.

Tomēr tādu piemēru Latvijā diemžel joprojām ir salīdzinoši maz, un vairumam uzņēmumu finanšu instrumentu emisija lielākoties nav bijusi kā alternatīva banku kredītiem. Interese par kapitāla tirgu gan pakāpeniski palielinās, pēdējos gados Latvijā veiktas vairāku uzņēmumu akciju un obligāciju emisijas un uzsākta arī šo akciju un obligāciju kotācija biržā, tomēr Latvijas ekonomikas straujākai izaugsmei un kapitāla tirgus attīstībai būtu nepieciešama daudz aktīvāka uzņēmumu rīcība, izvērtējot attīstības projektu finansēšanas alternatīvas, jo īpaši tādu projektu, kas sniedz ieguldījumu uzņēmuma izmešu (klimata mērķu) sasniegšanā.

Uzņēmuma sakārtotība – priekšnoteikums iziešanai kapitāla tirgū

Pirms pāris gadiem vēiktajā potenciālo emitentu aptaujā par iespējamajām grūtībām, ar kurām uzņēmumam būtu jāsaskaras, ja vēlētos kļūt par biržas emitentu, starp faktoriem tika minēta nepietiekamā investoru interese par kotējamo sabiedrību, izmak-

MATERIĀLS TĀPIS
SADARĪBĀ AR

C Ņ B A L T